

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**ГОТОВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА» ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконав: студент 2 курсу 213М групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Олігофренопедагогіка

Рефатов Рід Зієвич

Керівник к.психол.н., доцентка Лось О.М.
Консультант к.психол.н., доцента Ляшко В.В.
Рецензентка к.психол.н., вчитель-дефектолог
Херсонського загальноосвітнього навчально-
виховного комплексу № 48 Херсонської
міської ради Я.В. Шевцова

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	7
1.1. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен.	7
1.2. Професійна і психологічна готовність педагога до роботи з учнями з особливими потребами.	13
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА» ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.	21
2.1. Характеристика вибірки та етапів дослідження й аналіз та інтерпретація результатів.	21
РОЗДІЛ 3. КОУЧ-ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	27
3.1. Поняття коуча, коучинг як форма навчання.	27
3.2. Програма коуч-тренінгу	28
ВИСНОВОК.....	38
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	40
ДОДАТКИ.....	46
КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	64

ВСТУП

Актуальність. На сьогоднішній день в Україні постає багато нових питань і завдань, що стосуються успішного розвитку інклюзивної освіти у системі загальної освіти. І якщо в нашій країні інклюзивна освіта лише поступово починає розвиватися, то зарубіжна практика далеко попереду і вже має за собою ґрунтовний досвід у цій галузі. Інклюзивна освіта – це можливість для кожної дитини соціалізуватися і брати активну участь в діяльності нашого суспільства. Одним з завдань інклюзивної освіти є стимулювання змін у суспільстві, для його адаптації до учнів з особливими освітніми потребами.

Якщо просто включити дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітнього середовища, не можливим буде вважати це інклюзивною освітою. Інклюзивна освіта охоплює усі суспільні процеси у школі, тобто вона створює моральне, матеріальне, педагогічне середовище, адаптоване до освітніх потреб кожної дитини. Процес інклюзивної освіти неможливий без змін на ціннісному і моральному рівнях у людей, і тому щоб запустити механізм інклюзії, необхідний максимум зусиль усіх учасників освітнього процесу.

Основна вимога до вчителя, щоб він міг навчати учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі, володіти здатністю планувати, стимулювати і контролювати взаємодію у класі, відповідно до діяльності та враховуючи різні потреби та здібності учнів.

Педагог має володіти професійною гнучкістю, вміти слідувати за учнем, враховуючи його можливості і здатність до навчання, а також слідкувати за начальним процесом. Важливо те, що вчителі не повинні існувати самі по собі, вони також потребують допомоги, особливо в інклюзивній освіті. Ми маємо розуміти, що інклюзія багато в чому змінить особистість педагогів. Так для інклюзивних шкіл важливе створення матеріально-технічної бази і педагогічних умов, але для

повноцінної реалізації інклюзивної освіти необхідно, щоб педагог прагнув до особистісного зростання.

Різні аспекти проблеми готовності педагогів до здійснення професійної діяльності і формуванні професійних компетенцій в рамках інклюзивної освіти були розглянуті вченими: питання тенденцій в розвитку інклюзивної освіти (С. В. Альохіна) (2015); визначення елементів інклюзивної компетентності педагога (К. П. Бовкуш, Л. О. Савчук) (Бовкуш, 2015; Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання, 2012); чинники готовності педагога до інклюзивного навчання (Г. С. Пивоварова) (2016), готовність до роботи в рамках інклюзивного навчання в закладах вищої освіти (Т. С. Острячко) (2017), готовність до роботи в рамках інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти (О. В. Мартинчук) (2010); створення прийняттого психологічного клімату для дітей із особливими освітніми потребами (Л. Г. Астахова, Е. Н. Буслаєва) (2016), засоби для моніторингу інклюзії (І. В. Юхимець) (Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання, 2012) та інші.

На сьогодні актуальним залишається питання готовності вчителів закладів загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання та питання методичних рекомендацій, щоб знівелювати проблеми, які найбільш гостро можуть проявитись уже з перших тижнів такого впровадження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: дослідження кваліфікаційної роботи виконані відповідно до напряму науково-дослідної роботи кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету «Зміст і технології навчання в системі спеціальної освіти та інклюзивному освітньому середовищі» № 0119U101727 від 22.11.2019 р.

Об'єкт дослідження: професійно-особистісна готовність здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами

Предмет дослідження: процес формування психолого-педагогічної готовності здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами

Мета дослідження: Визначити психолого-педагогічну готовність здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами.

Відповідно до мети були поставлені та розв'язані такі **завдання:**

1. На основі теоретичного аналізу вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної, науково-методичної літератури проаналізувати проблеми готовності педагогів до роботи з учнями з особливими потребами.
2. Емпірично дослідити рівень готовності здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами.
3. Розробити тренінг для підвищення рівня готовності здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами.

Методи дослідження:

- 1) теоретичні методи: аналіз наукової літератури, гіпотез, узагальнення, порівняння матеріалу;
- 2) емпіричні: експеримент, анкетування

Наукова новизна дослідження полягає у наступному: обґрунтована просвітницька робота, що відображає зміст підготовки педагогів до роботи з учнями з особливими потребами.

Публікації: результати дослідження кваліфікаційного проекту висвітлено у статті «Готовність здобувачів закладів вищої освіти зі

спеціальності «середня освіта» до роботи з учнями з особливими освітніми потребами» що направлена до друку у збірник наукових праць Херсонського державного університету «Магістерські студії» 2021 р.

Структура роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, що містить 43 найменувань. Повний обсяг роботи становить 65 сторінок, з них основного тексту – 38 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

1.1. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен.

У міжнародній програмі ЮНЕСКО «Освіта для всіх» інклюзивна освіта трактується як рівне надання можливості всім учням здобувати якісну освіту і розвивати свій потенціал, незважаючи на стать, соціально-економічний статус, етнічну приналежність, географічне розташування, потреба в спеціальну освіту, вік, релігію і т. п.

Діапазон відмінностей у розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я великий – від практично нормативно розвиваються, відчувають тимчасові і відносно легко усуваються труднощі, до дітей з важкими ураженнями нервової системи. Відповідно, одні групи дітей можуть навчатися при спеціальній підтримки спільно зі здоровими однолітками, інші потребують адаптованої до їхніх можливостей індивідуальної освітньої програми.

Період XIX – початку XX ст. відзначений усвідомленням доцільності навчання глухих і сліпих дітей і необхідністю будівництва національної системи спеціальної освіти.

Радянська спеціальна школа сильно відрізняється від західноєвропейської, оскільки будувалася вона «на принципово інших філософських постулатах, ціннісних орієнтаціях і іншому розумінні прав людини, в логіці соціалістичної держави» [19, с. 75-76]. При цьому говорити про пріоритет тієї чи іншої моделі представляється безглуздом, оскільки «вони мали різних замовників, різні ідеологічні, економічні та соціально – культурні основи, та й готували своїх випускників цих шкіл до виходу в несхожі один на одного соціуми» [19, с. 76]. Радянська спеціальна школа розвивалася в принципово іншій системі політичних, правових, моральних, релігійних (антирелігійних), естетичних,

філософських поглядів і ідей. У радянській державі, наприклад, офіційно заборонялася приватна благодійність, філантропія і будь-яка інша недержавна турбота про дітей з особливими потребами.

Провівши порівняльний аналіз різних дефініцій інклюзивної освіти, Е. Н. Горбатих виділила основні напрямки, яких дотримуються вітчизняні і зарубіжні дослідники [6].

На думку автора, такі дослідники, як Л. Н. Давидова, Є. В. Данилова, В. К. Зарецький, Е. В. Ковальов, В. І. Лопатіна, М. М. Семаго, Н. Я. Семаго, М. С. Староверова, Д. Є. Шевельова та ін., розглядають інклюзивну освіту як соціально-педагогічний феномен, орієнтований на зміну системи освіти в цілому і формування інклюзивного суспільства [7, 8, 12, 15, 18, 30, 36].

У свою чергу, такі вчені і дослідники, як Л. С. Волкова, А. А. Дмитрієв, Є. А. Екжанова, Д. В. Зайцев, Н. Н. Малофєєв, Н. М. Назарова, М. І. Нікітіна, Л. П. Уфімцева, Н. Д. Шматко та ін., кажуть про інтегровану (інклюзивну) освіту як про закономірний процес розвитку системи спеціальної освіти і зближення його з загальною освітою [20, 5, 20, 23, 24, 25, 31, 39].

Економічні та ідеологічні чинники в Україні того періоду більш значно вплинули на ізоляцію системи спеціальної освіти від інших соціальних інститутів, ніж в країнах Західної Європи. Результатом цього став «особливий тип системи спеціальної освіти як системи ізоляції дитини в особливому соціумі, внаслідок чого провідним типом установи в ній стає дитячий будинок, спеціальна школа і школа-інтернат» [19, с. 82]. Дитина, потрапляючи в подібну установу, опинявся ізольованим як від сім'ї, так і від нормативно розвитку однолітків і, відповідно, замикався в особливому соціумі, всередині якого здійснюється спеціальну освіту.

У Західній Європі становлення системи спеціальної освіти здійснювалося при певній взаємодії держави, суспільства і зацікавлених

груп населення, в тому числі за підтримки церкви. Крім цього, слід зазначити, що воно здійснювалося на основі права громадян на освіту, в тому числі на основі конституційного права дітей з фізичними та розумовими вадами на спеціальне навчання. Радянська ж система формувалася в відсутності закону про спеціальну освіту і гарантованого права кожної дитини з особливими потребами на його отримання, поза зв'язком з громадськими рухами, в умовах заборони філантропічної діяльності та тільки при фінансовій підтримці держави.

У 2001 році в Міністерстві освіти і науки України створили проект, спрямований на соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство дітей з психологічними чи фізичними особливостями шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах. З цього часу в країні почали активно обговорювати і шукати шляхи інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальний навчальний процес.

У 2017 році був підписаний Закон про інклюзивну освіту. Після його підписання кожна дитина з особливими освітніми потребами має право безкоштовно навчатися в будь-якому державному або комунальному навчальному закладі, незалежно від наявності групи інвалідності. У Законі прописані такі права дітей з особливими потребами:

- Можлива дистанційна або індивідуальна форми навчання;
- Психолого-педагогічна та корекційно-розвивальна терапія;
- Навчання в інклюзивних класах у загальноосвітніх навчальних закладах;
- Врахування потреб дітей в облаштуванні навчальних приміщень;
- Підтримка корекційних педагогів, психологів, тьюторів;
- Адаптований навчальний план і програма, форми і методи навчання.

У інклюзивну класі може навчатися до 30 дітей, троє з яких – з особливими навчальними потребами. Під час перебування в школі з

дитиною повинен бути поруч асистент, який буде його підтримувати під час уроків і в перервах між заняттями.

Для учнів з особливими освітніми потребами розробляють індивідуальні плани розвитку, в які включають заняття з вузькими спеціалістами: психологом, логопедом.

У 2020 році в Україні вже налічувалося понад 13500 інклюзивних класів, в яких навчалося понад 19000 учнів з особливими освітніми потребами. Установи дошкільної освіти в 2019-2020 навчальному році відвідували понад 4500 дітей з особливими освітніми потребами. У вузах і професійно-технічних навчальних закладах навчалося понад 1300 студентів з особливими потребами.

Влітку 2021 року Рада безбар'єрності розробила план заходів на найближчі 2 роки для реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. Після втілення цього плану все інклюзивної-ресурсні центри будуть забезпечені сучасними методиками, щоб проводити комплексну оцінку дітей раннього віку. Всього заплановано 250 проектів, реалізація яких сприятиме подальшому розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Інклюзія як форма «соціального підходу до дітей з особливими потребами» викликана необхідністю зміни загальної системи освіти, виключення існуючих в ній бар'єрів з тим, щоб дозволити кожній людині з обмеженими можливостями бути повноправним учасником академічного та соціального життя професійного освітнього закладу. Це диктує розвиток інклюзивних процесів, «що включають» дитину з особливими потребами в систему загальної та професійної освіти, створюють для неї всі умови для компенсації дефекту і його наслідків. Однак інклюзивна освіта не повинна витіснити традиційні форми ефективної допомоги дітям з особливими потребами, які склалися і розвиваються в галузі спеціальної освіти.

Інклюзія стосується всіх суб'єктів освітнього процесу: учнів з особливими потребами та їх батьків, учнів, що нормативно розвиваються і членів їх сімей, педагогів та інших фахівців освітнього простору, адміністративного персоналу та педагогів додаткової освіти.

Тому діяльність освітнього закладу повинна бути спрямована не тільки на створення спеціальних умов для навчання і виховання дітей з особливими потребами, а й на забезпечення взаєморозуміння між педагогами (фахівцями в галузі корекційної та загальної педагогіки), учнями з особливими потребами та їх здоровими однолітками.

Якщо говорити про бар'єри, які встають на шляху втілення інклюзії на практиці, то думки різних авторів тут схожі. Наприклад, Л. Г. Король виділяє наступні бар'єри інклюзивного навчання [16]:

1. Негативне ставлення з боку «звичайних» дітей і їх батьків. Стверджуючи ідею про те, що інклюзивній освіті немає альтернативи, доводиться разом з тим визнати, що інклюзія, яка сприяє налагодженню соціальної взаємодії між дітьми у нормі і дітьми з особливими освітніми потребами, викликає часом проблеми, які виникають у «звичайних» дітей і їх батьків. Так, батьки іноді висловлюють побоювання, що присутність в класі дітей, які потребують особливої підтримки, може затримувати розвиток їх власної дитини.

2. Нечіткі, розмиті межі інклюзії. Важливим бар'єром є проблема визначення меж інклюзії, в зв'язку з чим виникає питання: чи слід прагнути інклюзувати всіх дітей з особливими потребами, включаючи дітей з грубо вираженої інтелектуальної недостатністю, ускладненими моторними і поведінковими порушеннями?

3. Відсутність професіоналів, здатних однаково успішно працювати з дітьми що нормативно розвиваються і дітьми з особливими освітніми потребами. Досвід впровадження інклюзивної освіти показує, що вчителі та інші фахівці не відразу починають відповідати тим професійним ролям, які необхідні для цієї форми навчання.

Подолання цього бар'єру вимагає принципово нових підходів до підготовки педагогів і підвищення їх кваліфікації.

4. Відсутність позитивної громадської думки, здатної прийняти постулат про рівність прав усіх без винятку дітей на реалізацію їх освітніх можливостей і терпиме співіснування в соціумі. Наявність даного бар'єру ставить перед нами завдання на довгу перспективу, пов'язану з прийняттям філософії інклюзивної освіти.

Е. П. Федотова серед бар'єрів на шляху реалізації інклюзивного підходу до утворення виділяє [33]:

- 1) неготовність і небажання суспільства в цілому включатися в інтеграційні процеси, а також приймати нетипових дітей;
- 2) негативне сприйняття, а часто і повне неприйняття персоналом загальноосвітніх організацій нової для них ролі і відповідальності;
- 3) відсутність у традиційній системі освіти спеціальних умов для дітей з особливими потребами;
- 4) економічна криза і дефіцит фінансових ресурсів;
- 5) пасивність державних організацій і небажання адміністрації цих організацій змінювати сформований уклад традиційної освіти.

Тому, на думку Є. П. Федотової, в даний час виникла необхідність зміни стратегії в освітньому просторі: перейти від безглузвих розмов про важливість і потрібність інклюзивної освіти до чітко скоординованим діям в даному напрямку, що дозволить вченим, практикам, дослідникам, представникам громадських організацій і органів влади зробити конкретні дії на шляху подолання інституційних бар'єрів у системі освіти і інтолерантності установок громадської думки [33].

Розвиток інклюзивної форми освіти зажадає від органів влади будь-якого рівня додаткових зусиль і витрат по розробці нових нормативно-правових документів, проведення додаткових робіт по адаптації міської та освітньої інфраструктури, розробці відповідних освітніх програм,

підготовки та перепідготовки, в тому числі і психологічної, педагогічної персоналу [14, с. 29].

Отже, в соціальному сенсі інклюзивна освіта розкривається наступним чином:

- участь є рушійною силою інклюзії, інклюзивна освіта спрямована на подолання нерівноправного участі;
- інклюзивна суспільство – це відкрите суспільство, яке надає індивіду можливість включення;
- інклюзивна освіта являє собою шлях у рівноправне суспільство;
- соціальна місія інклюзивної освіти полягає в тому, що вона навчає дітей працювати в команді, спілкуватися, розвиватися разом з іншими, прагнути до єдності, цінувати різноманітність.

Тим самим інклюзивна освіта виконує роль найважливішого соціального інституту, забезпечуючи сталий розвиток суспільства, формуючи у підростаючого покоління демократичні цінності [3].

1.2. Професійна і психологічна готовність педагога до роботи з учнями з особливими потребами.

В умовах інклюзивної освіти кожному вчителю–предметнику доведеться вирішувати різноманітні проблеми в процесі навчання дітей з особливими освітніми потребами. Психологічна неспроможність і соціально–психологічна обмеженість цієї категорії учнів вимагають від учителя не тільки знань спеціальної психології, дефектології, корекційної педагогіки, а й освоєння певних компетенцій у сфері інклюзивного навчання.

Значна ж частина педагогів відчуває гостру потребу в психолого–педагогічних знаннях основ корекційного навчання, вікових, статевих, індивідуальних особливостей учнів з особливими освітніми потребами, психології спілкування і міжособистісних відносин.

Інклюзія в освіті передбачає реалізацію постулату «Не діти створені для школи, а школа створена для дітей» [35]. При цьому школа і система освіти в цілому як суспільний інститут повинні враховувати різноманітні потреби та особливості різних дітей, а не пред'являти вимоги відповідності встановленим формальним нормам. Все це можливо тільки лише при виконанні дуже важливої умови – формування і розвитку готовності педагога до прийняття ідей інклюзивної освіти та його здатності працювати в цих умовах.

Така готовність педагогів може сформуватися лише за певних умов і певному змісті освітнього процесу в організаціях вищої освіти, а також додаткової освіти дорослих.

Готовність є метою і результатом професійної підготовки фахівця. У працях А. Г. Асмолова та ін. Вказується, що ефективність професійної діяльності визначається психологічної та практичної готовністю до неї [5].

Готовність (відносна завершеність процесу підготовки до самостійного виконання професійної діяльності) розглядається дослідниками як інтегральна якість особистості, що характеризується певним рівнем її розвитку і визначає можливість особистості брати участь в будь-якому процесі. Готовність припускає наявність у фахівця знань, умінь і навичок, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки

У вітчизняній педагогічній науці відома концепція готовності до діяльності М. І. Дьяченко та Л. А. Кандибовіч, де готовність представлена як цілісна професійно важлива якість особистості, що включає в себе наступні компоненти:

- мотиваційний – позитивне ставлення і інтерес до професії; прагнення домогтися успіху і показати себе з кращого боку;
- орієнтаційний – знання і уявлення про специфіку та умови професійної діяльності, вимоги до особистості фахівця;

- операційний (пізнавальний) – володіння знаннями, навичками, вміннями, способами і прийомами професійної діяльності, розуміння професійних завдань, оцінка їх значимості;
- емоційно-вольової – самоконтроль, уміння управляти своїми професійними діями; почуття професійної честі і відповідальності;
- оцінний – самооцінка і рефлексія професійної підготовленості.

Ю. Т. Русаков виділяє наступні функції готовності [27]:

- гностична (відображає пізнавальну спрямованість особистості; проявляється в практичному умінні студента використовувати знання в ході вирішення професійних завдань, формуванні комплексу професійних умінь, прагненні до професійного зростання);
- інтеграційна (здатність фахівця володіти цілісним, системним мисленням, широким кругозором; здатність до осмислення життєвих явищ, критичного сприйняття суперечливих ідей; системне бачення професійної реальності; аналіз своєї діяльності);
- прогностична (передбачення, проектування результатів професійної діяльності; оцінка наявних умов; прогнозування; готовність брати на себе відповідальність, самостійно і ефективно вирішувати проблемні ситуації);
- ціннісно-орієнтовна (ціннісні відношення до професійної діяльності, собі як особистості та професіонала; розуміння соціальної значущості професії; стійкий інтерес до професійної діяльності).

Узагальнюючи вищесказане, в якості найважливіших характеристик готовності як цілісного явища можна виділити психологічну, теоретичну і практичну готовність.

Психологічна готовність до професійної діяльності визначається як сукупність психічних утворень: уявлень і понять, способів мислення і

умінь, мотивів, якостей особистості, що забезпечують мотиваційно-сміслову готовність і здатність суб'єкта до здійснення професійної діяльності.

Крім того, психологічна готовність характеризується особистісно-педагогічною спрямованістю, яка проявляється в розумінні і прийнятті себе та іншого як унікальної сутності, а також мотиваційно-ціннісному відношенні до процесу навчання, в якому реалізуються суб'єкт-суб'єктні відносини.

При цьому, як переконливо доводить в своєму дослідженні Е. В. Шипілова, системоутворюючими факторами формування психологічної готовності до професійної діяльності є характер потребо-мотиваційної сфери студента, готовність до саморозвитку, спрямованість на реалізацію творчого потенціалу особистості, соціально значуща діяльність [38].

Найбільш важливою сходиною підготовки системи освіти до реалізації процесу інклюзії є зміна психологічних і ціннісних установок фахівців і підвищення рівня їх професійних компетенцій. Дослідники відзначають, що вже на перших етапах розвитку інклюзивної освіти гостро постає проблема неготовності (професійної, психологічної та методичної) вчителів загальноосвітньої школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, виявляється недостатня кількість професійних компетенцій для роботи в інклюзивній середовищі, з'являються психологічні бар'єри і професійні стереотипи [3]. Серед основних психологічних бар'єрів дослідники виділяють страх перед невідомим, небезпека інклюзії для інших учасників процесу, негативні установки і упередження, професійну невпевненість вчителя, небажання змінюватися, психологічну неготовність до роботи з «особливими» дітьми. Це ставить серйозні завдання не тільки перед психологічним співтовариством у сфері освіти, а й методичними службами, а головне, перед керівниками освітніх організацій, що реалізують інклюзивні

принципи. Педагоги загальної освіти потребують спеціалізованої комплексної допомоги з боку фахівців в галузі корекційної педагогіки, спеціальної та педагогічної психології, яка забезпечить розуміння і реалізацію підходів до індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами, у першу чергу учнів з обмеженими можливостями здоров'я. Але найважливіше, чого повинні навчитися педагоги загальноосвітньої школи, – це працювати з дітьми з різними можливостями навчання та враховувати це різноманіття в педагогічному підході до кожного учня.

Готовність необхідно розглядати як системний процес, тобто з різних сторін і на різних рівнях. Формування готовності педагога до інклюзивної педагогічної практики, на думку Д. В. Воробйової, включає в себе наступні особистісні характеристики [5]:

- вміння організувати педагогічну діяльність в умовах співпраці;
- здатність свідомо обирати варіанти власного професійного поведінки;
- вміння вільно орієнтуватися в системі прийомів і способів педагогічної діяльності;
- здатність і готовність вибирати адекватні засоби і методи саморозвитку.

Стан готовності визначається поєднанням факторів, що характеризують різні рівні і сторони готовності, і посилюється в тому випадку, якщо педагог сам є активним суб'єктом процесу навчання і стає в позицію дослідника. Критеріями готовності педагога до інклюзивної педагогічної практики є:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- впевненість в тому, що прийняте до впровадження нововведення принесе позитивний результат;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;

- готовність до подолання невдач;
- позитивна оцінка свого попереднього досвіду в сфері інклюзивної діяльності;
- здатність до професійної рефлексії;
- озброєність необхідними знаннями, вміннями, навичками;
- гнучкість мислення і поведінки в залежності від ситуації;
- схильність до творчості і передбачення шуканого педагогічного результату ще на стадії вибору стратегії впливу.

Говорячи про структуру готовності, необхідно відзначити, що дослідники визначають її по-різному.

Наприклад, Д. В. Воробйова виділяє наступні компоненти готовності [5]:

- мотиваційний – висловлює усвідомлене ставлення педагога до необхідності і умов організації інклюзивної освіти, вказує на сформований якість особистості, що проявляється в інтересі до діяльності, прагнення досягти успіху, виявляє готовність фахівця актуалізувати і забезпечувати необхідні умови для організації навчання в заданому режимі і успішно виконувати поставлене завдання;
- когнітивний – інтегрує і фіксує необхідні знання про сутність інклюзивної освіти, варіантах його здійснення (дослідницька, проблемно-пошукова, творча, проектна діяльність), педагогічних засобах, що забезпечують організацію навчального процесу та позанавчальної діяльності (технології і техніки навчання);
- операційно-діяльнісний – ґрунтується на сукупності освоєних умінь з організації навчальної діяльності в рамках інклюзивного навчання, фіксує досвід діяльності, який забезпечує виконання необхідної діяльності в різних стандартних і нестандартних ситуаціях освітньої практики;

- ціннісно-смысловий – фіксує ставлення педагога до процесу, змісту і результату професійної діяльності, здійснюваної в різних типах навчання, відображає особистісну значимість виконуваної діяльності.

Сполучною ланкою вищевказаних компонентів при цьому Д. В. Воробйова називає емоційно-вольову саморегуляцію, яка визначається як здатність людини регулювати виконання професійної діяльності і реагувати адекватно ситуації; як почуття професійної та соціальної відповідальності, впевненості в успіху, насага і управління собою; як здатність зосередження на завданні, мобілізації сил, подолання страху і сумнівів перед невідомим.

На наш погляд, змінити наявні установки на здійснення інклюзивної діяльності педагогів можна за допомогою підвищення їх кваліфікації в області корекційних методів навчання. Для ефективної професійної діяльності їм необхідна інформаційна, методична підтримка та психологічний супровід фахівців.

Стан сформованої готовності допомагає педагогу успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, вміння, навички, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати свою діяльність при виникненні бар'єрів і перешкод.

Погодимось зі словами Д. В. Воробйової, яка вважає, що, виходячи з положення, що сучасна школа – це розвивається школа, в якій педагогічний процес постійно вдосконалюється, розумно змінюючись, необхідно усвідомити, що процес змін в школі – це процес змін в вчителя, в його професійних поглядах, методах, підходах до вирішення організаційних та навчальних проблем і т. д. Зміни починаються з особистості, а вже потім набувають загальний характер [5].

Таким чином, інклюзивна освіта висуває особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки педагогів, які повинні ясно розуміти сутність інклюзивного підходу, знати вікові та психологічні

особливості вихованців з різними патологіями розвитку, реалізовувати конструктивне педагогічна взаємодія між усіма суб'єктами освітньої середовища. Одним словом, педагог повинен бути готовий до здійснення професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього процесу [11].

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА» ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

2.1. Характеристика вибірки та етапів дослідження й аналіз та інтерпретація результатів.

У процесі підготовки педагогів з фізичної культури до роботи в умовах інклюзивної освіти існує проблема бар'єрів середовища (вибір навчального матеріалу, відповідного інтересам і можливостям всіх учнів класу; підвищене психологічне напруження педагога; складності спілкування школярів з особливими освітніми потребами як зі здоровими однолітками, так і з педагогом і ін.).

Крім цього, педагог з фізичної культури працює в умовах підвищеного психологічного напруження, так як йому стає складніше забезпечувати безпеку занять фізичними вправами для всіх учасників освітнього процесу, оскільки він повинен більше уваги приділяти дітям, які мають відхилення в стані здоров'я [11].

С. П. Євсєєв відзначає, що в системі заходів соціального захисту найбільш ефективними є реабілітація та соціальна адаптація осіб з особливими потребами за допомогою засобів фізичної культури. У учнів з особливими освітніми потребами заняття з фізичної культури спрямовані на розвиток основних фізичних якостей, підвищення функціональних можливостей організму, становлення, збереження і використання решти в наявності тілесно-рухових функцій, формування комплексу спеціальних знань. Крім даних позитивних впливів інклюзивні уроки фізичної культури мають ще ряд переваг. Діти з особливими освітніми потребами отримують доступний приклад для рухового наслідування, у них формується здатність до подолання фізичних і психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінному життю, вони усвідомлюють необхідність свого особистого внеску в

життя суспільства, прагнуть покращувати свої фізичні можливості. Принципи інклюзивної освіти побудовані на підтримці, взаємодопомозі, рівноправності і дружбі. Для дитини з особливими освітніми потребами важливо усвідомити, що вона може спілкуватися на рівних зі здоровими, зрозуміти, які якості потрібні для спілкування з іншими дітьми, позбутися від нальоту утриманства і подолати бажання самоізоляції, переконатися у власному фізичному потенціалі. Безсумнівно, позитивний досвід таких уроків отримують і діти, що нормативно розвиваються. Для них подібні уроки – це нові навички спілкування та розвитку емоційної сфери, подолання егоїстичних установок або комплексу переваги. Це сприйняття дитини з особливими освітніми потребами як рівного, прояв почуття відповідальності за іншу людину, розвиток вміння порівнювати свої бажання з можливостями іншого, усвідомлення важливості адекватної допомоги в ситуації, коли вона дійсно необхідна. Беручи участь в спільному освітньому процесі, здорові діти і діти з особливими освітніми потребами вчаться толерантному ставленню один до одного [9].

Метою нашого дослідження було визначити психолого-педагогічну готовність здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами. Спираючись на дані теоретичного розділу були визначені емпіричні завдання нашого дослідження: 1. Проведення анкетування і збір емпіричних даних; 2. Розробити коуч-тренінг для формування готовності майбутніх педагогів до роботи з учнями з особливими потребами.

На першому етапі, згідно з першим завданням, у дослідженні взяли участь студенти-магістри факультету фізичного виховання та спорту спеціальності середня освіта(фізична культура)(17 людей). В результаті проведеного опитування були отримані наступні результати.

На питання «Чи знайомі ви з терміном «інклюзивна освіта»?» позитивно відповіли 37% опитаних студентів, а 63% сказали, що не знайомі.

На питання «Яким є ваше ставлення до спільного навчання здорових дітей і дітей з особливими освітніми потребами?» 34% респондентів відповіли позитивно, 66% – негативно.

На питання «Ви хотіли б працювати викладачем або тренером в області адаптивної фізичної культури?» 43% студентів відповіли позитивно, 57% – негативно.

На питання «Як ви вважаєте, чи повинні студенти різних спеціальностей педагогічного вузу вивчати особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами?» 83% респондентів дали ствердну відповідь, 17% відповіли негативно.

На питання про фактори, які можуть ускладнити роботу фахівця з фізичної культури при організації спільних занять здорових дітей і дітей з особливими освітніми потребами, були отримані такі відповіді.

Більшою мірою студентів турбують складності організації взаємодії здорових дітей і дітей з обмеженими можливостями здоров'я (38%), відсутність спеціальних навичок для спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами (наприклад, володіння сурдоперекладом) лякає 22% студентів, а нестача або відсутність спеціального обладнання і пристосувань для таких занять – 21% опитаних. У меншій мірі викликають труднощі недостатні знання методики занять з дітьми з особливими освітніми потребами – 19%.

На питання «Де ви плануєте працювати після закінчення ВНЗ?» 71% респондентів відповіли, що будуть працювати за фахом, 15% – не за фахом, 14% – не визначились.

В ході аналізу отриманих відповідей можна зробити наступні висновки.

1. Інклюзивна освіта є однією з основних складових процесу соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями здоров'я. Результати опитування свідчать про те, що переважна більшість студентів – майбутніх педагогів з фізичної культури – не знайомі з терміном «інклюзивна освіта» і досить великий відсоток опитаних студентів виступає проти спільного навчання дітей в нормі і дітей з особливими освітніми потребами.

2. При цьому більшість студентів відзначили, що вивчати особливості дітей з різними обмеженнями повинні всі студенти педагогічного вузу, оскільки, якщо доведеться працювати в умовах інклюзивної освіти, вони б вважали за краще бути більш підготовленими.

3. Аналізуючи чинники, які можуть в більшій мірі утруднити роботу педагога з фізичної культури в умовах інклюзивної освіти, розуміємо, що найбільше майбутніх фахівців турбує, як ефективно організувати взаємодію між нормативно розвиваються дітьми і дітьми з особливими освітніми потребами.

4. Результати проведеного дослідження показали, що майбутні педагоги з фізичної культури мають недостатні знання, пов'язані зі специфікою роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, проте адекватно оцінюють можливі труднощі роботи в умовах інклюзивної освіти та рівень своєї готовності до їх подолання.

За результатами дослідження ми прийшли до розуміння необхідності цілеспрямованого формування готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти.

У ході констатуючого експерименту проведеного після проходження учасниками вибірки курсу тренінгів були отримані такі результати анкетування.

На питання «Чи знайомі ви з терміном «інклюзивна освіта»?» позитивно відповіли 100% опитаних студентів, а 0% сказали, що не знайомі.

На питання «Яким є ваше ставлення до спільного навчання здорових дітей і дітей з особливими освітніми потребами?» 71% респондентів відповіли позитивно, 29% – негативно.

На питання «Ви хотіли б працювати викладачем або тренером в області адаптивної фізичної культури?» 67% студентів відповіли позитивно, 33% – негативно.

На питання «Як ви вважаєте, чи повинні студенти різних спеціальностей педагогічного вузу вивчати особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами?» 83% респондентів дали ствердну відповідь, 17% відповіли негативно.

На питання про фактори, які можуть ускладнити роботу фахівця з фізичної культури при організації спільних занять здорових дітей і дітей з особливими освітніми потребами, були отримані такі відповіді.

Більшою мірою студентів турбують складності організації взаємодії здорових дітей і дітей з обмеженими можливостями здоров'я (38%), відсутність спеціальних навичок для спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами (наприклад, володіння сурдоперекладом) лякає 27% студентів, а нестача або відсутність спеціального обладнання і пристосувань для таких занять – 29% опитаних. У меншій мірі викликають труднощі недостатні знання методики занять з дітьми з особливими освітніми потребами – 6%.

На питання «Де ви плануєте працювати після закінчення ВНЗ?» 71% респондентів відповіли, що будуть працювати за фахом, 15% – не за фахом, 14% – не визначились.

В ході аналізу отриманих відповідей можна зробити наступні висновки.

Курс тренінгів справляє позитивний вплив на відношення студентів до інклюзивної освіти і до дітей з особливими освітніми потребами. Деякі учасники надавали відгуки, що хотіли б спробувати попрацювати в інклюзивному середовищі.

РОЗДІЛ 3. КОУЧ-ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

3.1. Поняття коуча, коучинг як форма навчання.

У більш вузькому сенсі коучинг в перекладі з англійської (coaching) – тренування або спільне досягнення. Коучинг – це форма консультування, орієнтована на прояснення клієнтом власних цілей і успішного досягнення їх за рахунок внутрішніх ресурсів і джерел мотивації.

Початковою передумовою коучингу є тверда віра в те, що кожна людина і кожна організація володіють унікальним творчим потенціалом, що дозволяє домагатися відчутних яскравих результатів у всіх областях своєї життєдіяльності. Їх стримують лише обмежуючі переконання, стереотипи і, можливо, брак окремих навичок та інформації. Коуч – це досвідчений штурман, який допомагає людині благополучно минути всі підводні рифи і досягти своєї мети.

Коуч направляє самостійну роботу клієнта, ставлячи питання, наприклад: "Які перешкоди ви бачите на шляху до вашої мети?", "Яким чином ви зможете подолати ці перешкоди?" або "Чи достатньо у вас інформації для того, щоб подолати перешкоди?", "Яка при цьому ступінь ризику?". Завдання коуча – допомогти клієнту розкрити його внутрішні ресурси для досягнення позитивних змін в його поведінці з іншими і з самим собою.

Рис. 3.1. Процес коуч-консультування

На кожному етапі коучингу відбувається процес навчання. Коуч фактично вчить клієнта звертатися до внутрішніх джерел знання і енергії – уяви, самосвідомості, пам'яті, глибинним цінностям і свободі волі. Крім цього, він також передає клієнту певні спеціальні знання і навички, особливо в області комунікації, планування, лідерства та емоційного інтелекту. Таким чином, в ході коучингу клієнт (та й коуч теж) постійно відчуває відчуття нових відкриттів і звершень.

3.2. Програма коуч-тренінгу

Філософія інклюзії базується на положенні, що кожна людина з особливими потребами має право отримати освіту і житлові умови, які б якомога ближче відповідали нормальним. Вона передбачає істотні зміни в суспільстві. Увага зосереджується на соціалізації дітей з обмеженими можливостями. Цей процес супроводжується прийняттям суспільством цих дітей.

Даний курс стверджує цінності людини, здоров'я, навколишнього світу. Він спрямований на виховання у людини відповідальності за своє здоров'я, за вчинки, наслідки яких мають значення для оточуючих людей, а також на формування моральних, вольових, комунікативних якостей особистості.

Пропонований тренінговий курс: «Я і мої цінності» включає в себе 8 занять, які розділені на два змістовних блоку: «Я і мій світ» і «Я і цей світ». Даний курс занять призначений для студентів: 1 – 5-го курсів. Вести його може психолог або педагог, знайомий з азами психології

Вплив занять буде більш ефективним при дотриманні наступних принципів їх проведення:

- **довіра і співпраця.** Щирість у спілкуванні. Чи не винесення обговорюваних проблем за межі групи. Група – це те місце, де можна розповісти про те, що дійсно хвилює і цікавить, обговорювати такі проблеми, які до моменту участі в групі з яких-небудь причин не обговорювалися. Такі відносини, дозволяють ефективно впливати на підвищення рівня моральної вихованості;

- **активність і самостійність.** Учасники залучаються до спеціально розроблених дій. Інтенсивне включення в груповий процес з метою активного придивляння, прислухування, аналізу почуттів самого себе, партнера, і групи в цілому. Більшість суджень повинні виходити, по можливості, не від педагога, а від самих учасників. Вибір і постановка завдань самовиховання повинні виходити від учасника як його власні бажання і дії, що здійснюються за допомогою педагога. Власні вибір і рішення є гарантією того, що людина буде їх дотримуватися і не відмовиться при перших же труднощах.

Обов'язкова участь в роботі групи протягом всього часу, так як думки і почуття учасників дуже значимі один для одного;

- **дослідницька творча позиція.** В ході занять учасники усвідомлюють, виявляють, відкривають вже відомі ідеї, закономірності, а також, що ще більш важливо, свої особисті ресурси, можливості і особливості;

- **діалогічність.** Продуктивна виховна робота педагогів і психолога зі учасниками можлива лише в ситуації діалогу. Діалог – це форма спілкування, при якій люди сприймаються як рівні

співрозмовники з правом на власну позицію, на свою систему цінностей, індивідуальний спосіб сприйняття світу. Діалогічність передбачає розмову не про людину, а з людиною. Звернення до людини безпосередньо. Це таке спілкування з врахуванням уникнення оціночних суджень, при якому враховуються інтереси інших учасників, а також їх почуття, емоції, переживання. Обмеження групової дискусії подіями, що відбуваються «тут і зараз», тобто в цій групі і переважно в цей момент. Діалог неможливий без взаємного прийняття. Реалізація цього принципу створює в групі атмосферу безпеки, відкритості, довіри;

- **об'єктивація (усвідомлення) поведінки.** В процесі занять поведінка учасників перекладається з імпульсивного на об'єктивований рівень. універсальним засобом об'єктивації поведінки є зворотній зв'язок;

- **емоційність.** Бажано проводити заняття в спеціально оформленому приміщенні, де багато кімнатних рослин, складені композиції з рослин, стіни прикрашають картини ... Можливо музичний супровід приємної класичної музикою на початку занять, під час виконання завдань.

Послідовна реалізація названих принципів – одна з умов ефективної роботи групи

Мета курсу: створити організаційно-педагогічні умови для формування соціальних навичок, стимулювання та мотивації учасників до самовиховання цінних в моральному плані якостей особистості, потреб і мотивів діяльності.

БЛОК 1. Я і мій світ

Заняття 1. Я - особистість і індивідуальність

- Полюби себе – полюбиш іншого (народна мудрість)
- Найчастіше зазирай в самого себе (Цицерон)
- Кожна людина коштує стільки, у скільки він сам себе оцінює (Ф. Рабле)

- Хто не вивчив людини в самому собі, ніколи не досягне знання людей (Н. Г. Чернишевський)

Зміст занять.

Знайомство членів групи один з одним. Самовизначення членів групи і визначення групової мети своєї роботи. Визначення кола проблем, над якими працюватимуть учасники. Знайомство з принципами групової роботи. Створення атмосфери прийняття та розуміння.

Особистість – системна якість, що відображає соціальні зв'язки і відносини індивіда; біосоціальне в особистості. Індивід – окрема жива істота – особистість в її своєрідності. Індивідуальність – людина, що характеризується з боку своїх соціально значущих відмінностей від інших людей; своєрідність психіки і особистості індивіда. Рівень домагань особистості. Вивчення своїх потреб, знайомство зі структурою основних людських потреб. Формування екологічно виправданих потреб. Проведення учасниками аналізу своєї особистості і виявлення рівня розвитку власного Я (тілесного, соціального, рефлексивного, духовного).

Цінність людини як вищого ступеня живих організмів на землі, суб'єкта суспільно-історичної діяльності і культури. Рефлексія – спрямованість пізнання людини на самого себе, на свій внутрішній світ. Аналіз учасниками подій свого життя. Формування способів пізнання себе.

Методики

«Візитка», «Чарівне психологічне дзеркало», «Чи задоволений я собою?», «Коло чесноти», «Карусель справ», «Контраргументи», «Хвастощі», Ведення щоденника.

Примітка: Призначення щоденника: відпрацювання навичок своєї поведінки; вербалізація усвідомлення свого психологічного стану. Ведучий на перших заняттях пропонує учасникам почати вести щоденник, в якому їм потрібно описувати те, що з ними відбувалося в

тренінгу, свої почуття, переживання, думки. Для початку можна дати кожному лист паперу з опорними питаннями:

1. Що я відчував (ла)?
2. Що було відкриттям для мене?
3. Я зрозумів (ла), що я ...
4. Я був (ла) здивований (на), виявивши ...
5. Я випробував (ла) сильну агресію (роздратування), коли ...
6. Мені було затишно при ... і т.д.

Заняття 2. Мої цілі як цінності

- Ми живемо, щоб залишити слід (Р. Гамзатов)
- Тому, хто не знає, куди плисти, ніколи не буде попутного вітру (Сенека)

Зміст заняття

Усвідомлення учасниками цілей, що дають людині сенс життя. Розуміння різниці між матеріальними і нематеріальними цілями. Усвідомлення власних цілей і прагнень. Мотив – спонукання до діяльності, пов'язане з задоволенням визначеної потреби. Метамотивація як прояв потреб особистості.

Усвідомлення учасниками того, що є для них найбільш значним в житті, які відносини вони хочуть встановити з іншими людьми, навколишнім світом. Розвиток вміння планувати позитивний образ свого майбутнього.

Методики

«Реєстр цінностей», «Поле цінностей групи», «Золота рибка», «Мої потреби і навколишній світ», «Що було головним у житті», «Ноутбук».

Примітка: ноутбук може являти собою кілька сторінок блокнота, кожен лист якого поділений на дві частини. Перша графа буде ширша, її можна назвати: «Мої цілі та завдання». Другу можна назвати: «Мої кроки по досягненню цілей». У першій графі пишуться основні цілі. Тут же записуються завдання, які ведуть до досягнення цілей. У другій графі

значками «+» і «-» відзначаються успіхи або невдачі в досягненні поставлених завдань. Після кожного заняття необхідно заглядати в цей ноутбук і аналізувати свої досягнення і невдачі.

Заняття 3. Творчість як цінність

- В кожній людині сонце, тільки дайте йому світити (Сократ)
- Здатність творчості є великий дар природи; акт творчості, в душі творить, є велике таїнство; хвилина творчості є хвилина великого священнодійства (В. Г. Белінський)
- Творчість – особливий вид діяльності, воно в самому собі несе задоволення (С.Моем)
- Одне тільки і є щастя – творити. Живе лише той, хто творить ... Все радості життя – радості творчі (Р. Роллан)
- Я б назвав творчість самою суттю життя в світі знань і краси. Творчість – це діяльність, в якій розкривається духовний світ особистості, це своєрідний магніт, який притягує людини до людини (В. О. Сухомлинський)

Зміст заняття

Творчість як основа творення індивідуальності. Творення авторського ставлення людини до власного життя, до свого соціального і природного оточення.

Творча активність особистості як умова становлення і прояви індивідуальності.

Розвиток в колективі процесів колективного та індивідуального життєтворчості. Як жити по своїй програмі.

Методики

«Чарівна подушка», «Дотягнися до зірок», «Рецепт щастя». Гра «Спостерігач».

Заняття 4. Кар'єра – цінність

- Терпіння і труд все перетруть (прислів'я)

Зміст заняття

Пошук ресурсів, необхідних для досягнення кар'єри. Формування вміння ідентифікувати соціальні ролі. Соціальна роль як соціально схвалена і очікувана від людини в певних обставинах поведінка, з її певними характеристиками, що їй диктують конкретні обставини.

Зіставлення себе з іншими; самоаналіз; оцінка навколишніх явищ і самооцінка. Вивчення учасниками своєї готовності до несподіваних змін в житті, до активних дій. Усвідомлення необхідності вміти планувати свій час і свої дії. Як навчитися планувати. Пред'явлення вимог до самого себе: управління починається з себе.

Методики

«Я сам», «Мить подяки», «Соціальні ролі», «Кіно». Тренінгова вправа «Хочу – можу – буду». Рольова гра «Перебільшення або повна зміна поведінки». Притча «Людина».

Примітка: притча «Людина» (І. В. Стішенок).

Жила-була людина. Вона росла, їла, пила, ходила і говорила. Як усі. У неї були робота, будинок, сім'я. Як у всіх. Часом вона відпочивала: дивилася телевізор, ходила в гості, відвідувала громадські заходи та розважалася. Загалом, як усі. Часом їй бувало сумно, часом вона дратувалася, але це, звичайно, проходило, і вона знову продовжувала жити звичним життям: робота – дім – робота – дім – робота – дім. Як усі. Але одного разу Людина зупинилася, підняла очі і побачила небо. Вона придивилася і помітила, що воно змінюється щохвилини, ніколи не буваючи однаковим. Людина прислухалася і почула спів птахів. Як красиво вони співали! Вона подивилася на всі боки і помітила незвичайне багатство фарб, яке дарували світу квіти і дерева. Поруч грали і сміялися діти. Їх дзвінкі голоси начебто говорили: ми вміємо жити! І Людина зробила те, чого не робила ніколи. Вона взяла аркуш паперу і зобразила на ньому свої почуття, народжені раптово. Так на Землі з'явився ще один Творець.

БЛОК 2. Я і цей світ

Заняття 5. Спілкування – цінність

- Розкіш і бідність спілкування
- Не добре бути людині одній (з Біблії)

Зміст заняття

Формування цінності «Інший – цінність». Усвідомлення моральних основ спілкування між людьми. Спілкування і впевненість в собі. Спілкування – необхідний компонент життя особистості, засіб самоздійснення, психологічної допомоги іншим. Розвиток довіри, відкритості, вміння слухати і розуміти інших.

Поняття «конфліктна особистість». Необхідність гармонізації спілкування. Виявлення якостей, необхідних для продуктивного спілкування. Розвиток вміння безоціночно ставитися один до одного. Формування способів пізнання іншого. Корекція сприйняття інших і себе.

Методики

«Чарівна подушка», «Загальна увага», «Ведення щоденника». Рольова гра «Перебільшення або повна зміна поведінки».

Заняття 6. Команда – цінність

- Команда молодості нашої, команда, без якої мені не жити (з пісні)
- Не май 100 рублів, а краще май сотню друзів (прислів'я)

Зміст заняття

Формування цінності «команда». Здатність діяти в команді як одне з найбільш затребуваних особистих якостей. Набуття практичних навичок взаємодії з іншими людьми на принципі співпраці, а не суперництва. Формування навички прийняття рішень і способів їх досягнення. розвиток вміння приймати на себе відповідальність, турботу про інших.

Методики

«Скуті одним ланцюгом», «Корабельна аварія», «Еміграція».
Групова справа «Пропоную – обираю».

Заняття 7. Діти з особливими потребами

Зміст заняття

Познайомити учасників з особливостями інклюзивного навчання в системі освіти; сформувати толерантне ставлення до впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти, розширити знання учасників, сформувати вміння адаптуватись і легко знаходити контакт із дітьми з особливими потребами, активізувати особистісний потенціал та оптимально реалізовувати креативний підхід у нестандартних ситуаціях.

Методики

«Що таке інклюзивна освіта?», «Скарбничка ідей», «Мозковий штурм», «Емблема іклюдії»

Заняття 8. Світ в світі як цінність

- Кладучи свою цеглину, і ти допомагаєш будувати світ (А. Сент-Екзюпері)
- Жива душа про життя думає (народна мудрість)

Зміст заняття

Осмислення свого місця в світі, розширення поняття «дім» на весь світ, усвідомлення себе як нерозривну частину всієї природи. Неузгодженість могутності цивілізації і природних задатків людини. Мета розвитку цивілізації, напрямок зусиль людини.

Підведення підсумків роботи. Рефлексія змін, що відбулися в учасниках і групі під час тренінгу. Прогнозування учасниками групи майбутніх життєвих планів.

Допомога у включенні досвіду, отриманого в групі, в повсякденне життя.

Методики

«Хто я?», «Віяло», «Ухвалення рішення», «Надії на світ». Групова робота «У дзеркала ». «А наостанок я скажу ...», «Підсумки».

ВИСНОВОК

Інклюзія в суспільних відносинах і інклюзія в освіті в даний час впроваджується як провідна ідеологія ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в нашій країні. Але при цьому системне впровадження інклюзивної освіти відбувається в Україні вкрай повільно і досить нерівномірно. Підготовка кадрів для інклюзивної освіти є однією з умов реалізації самої інклюзії. На даний момент рішення цього питання викликає труднощі як організаційного, так і методичного характеру, оскільки фахівці, що забезпечують освітній процес, часто не розуміють специфіку роботи з особами, які мають особливі освітні потреби, не вміють адекватно оцінювати можливі труднощі при реалізації інклюзивної освіти, рівень своєї готовності до їх подолання, що може в значній мірі не тільки нашкодити подальшій соціалізації таких дітей, але і створити значну загрозу їхній безпеці.

Оскільки з кожним днем інклюзія в Україні розповсюджується все швидше ми вважаємо що необхідно обґрунтувати і описати процес формування готовності майбутніх педагогів до роботи в цих нових, ускладнених умовах.

На основі теоретичного аналізу вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної, науково-методичної літератури ми визначили такі основні критерії готовності педагогів до роботи з учнями з особливими потребами:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- впевненість в тому, що прийняте до впровадження нововведення принесе позитивний результат;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання невдач;
- позитивна оцінка свого попереднього досвіду в сфері інклюзивної діяльності;
- здатність до професійної рефлексії;

- озброєність необхідними знаннями, вміннями, навичками;
- гнучкість мислення і поведінки в залежності від ситуації;
- схильність до творчості і передбачення шуканого педагогічного результату ще на стадії вибору стратегії впливу.

Також ми емпірично дослідили рівень готовності здобувачів закладів вищої освіти зі спеціальності «Середня освіта» до роботи з учнями з особливими потребами. В дослідженні приймали участь студенти-магістри факультету фізичного виховання та спорту спеціальності середня освіта(фізична культура). Результати показали що більшість студентів мають низький рівень готовності до роботи в інклюзивних класах. Але при цьому мають позитивну тенденцію до підвищення готовності. За результатами констатуючого експерименту, ми отримали підвищення рівня готовності після прослуховування курсу тренінгів.

Також ми розробили курс тренінгів спрямований на опрацювання учасниками їх ціннісних орієнтацій, ставлення до світу і оточуючого середовища, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Пропонований тренінговий курс: «Я і мої цінності» включає в себе 8 занять, які розділені на два змістовних блоку: «Я і мій світ» і «Я і цей світ». Даний курс занять призначений для студентів: 1 – 5-го курсів. Вести його може психолог або педагог, знайомий з азами психології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алехина С. В. Алексеева М.Н. Агафонова Е.Л. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании. *Психологическая наука и образование*. 2011. № 1. С. 83–92.
2. Асмолов А. Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. Москва: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та, 1996. 768 с.
3. Афонькина Ю. А. Инклюзивный потенциал образования как социальной среды. *Историческая и социально-образовательная мысль*. 2016. № 3–1. С. 91–94
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / І. О. Білозерська та ін. ; за заг. ред. А. А. Колупасової. К.: «А.С.К.», 2012. 308 с.
5. Воробьева Д. В. Понятие психологической и профессиональной готовности педагогов в работе с детьми с ОВЗ в инклюзивной практике. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии*: сборник статей по материалам 10-й Международной научно-практической конференции. Новосибирск: СибАК, 2011. Ч. 1. С. 87–92.
6. Горбатов Е. Н. Анализ социально-педагогического феномена инклюзивного образования. *Проблемы и перспективы развития образования в России*. 2016. № 38. С. 19–23.
7. Давыдова Л. Н., Колокольцева М. А. Динамика нравственного развития младших школьников в условиях инклюзивного образования: региональный опыт. *Психологическая наука и образование*. 2011. № 1. С. 93–102.
8. Данилова Е. В. Инклюзивное образование как долгосрочная стратегия. URL: <http://socpolitika.ru/rus/conferences/3985/3986/3988/document4065.shtml>.

9. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура и социальная интеграция инвалидов. *Человек и здоровье: материалы конгресса*, СанктПетербург, 1–4 дек. 1998 г. Санкт-Петербург: Питер, 1998. С. 99–100.
10. Екжанова Е. А., Резникова Е. В. Основы интегрированного обучения. Москва: Дрофа, 2008. 208 с.
11. Емельянова Т. В., Александров Ю. М., Теоретические аспекты готовности специалистов по физической культуре и спорту к работе в условиях инклюзивного образования. *Вектор науки Томского государственного университета*. 2013. № 3. С. 420–423.
12. Зарецкий В. К. Десять конференций по проблемам развития особенных детей – десять шагов от инновации к норме. *Психологическая наука и образование*. 2005. № 1. С. 85–88.
13. Зброєва Н. Б. Готовність педагога до інклюзивної освіти (До постановки питання). *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. 2012. № 7. (Серія: Психолого-педагогічні науки).
14. Инклюзия как принцип современной социальной политики в сфере образования: механизмы реализации. *Независимый экономический анализ: научные доклады* / под ред. П. Романова, Е. Ярской-Смирновой. Москва: 2008. С. 29–35.
15. Ковалев Е. В. Староверова М. С. Нормативно-правовые аспекты введения инклюзивного образования (на примере опыта города Москвы). *Администратор образования*. 2010. № 22. С. 72–75.
16. Король Л. Г. Инклюзивное образование: проблемы социальной интеграции и адаптации лиц с ограниченными возможностями здоровья. *Социально-психологическое сопровождение лиц, попавших в трудную жизненную ситуацию: проблемы и перспективы: сборник материалов научно-практической интернет-конференции*. Красноярск,

- 5–10 нояб. 2013 г. Красноярск: Изд-во Сиб. ин-та бизнеса, управления и психологии, 2013. С. 106–111.
17. Ленів З. Підготовка кадрів для створення оптимальних умов дітям із порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 13 – 19. URL: <http://csnukr.in.ua/articles/147113.pdf>
18. Лопатина В. И. Широкие аспекты инклюзивного образования. *Воспитание и обучение детей с нарушениями развития*. 2009. № 6. С. 11–13.
19. Малофеев Н. Н. Особый ребенок – вчера, сегодня, завтра (Образование и психолого-педагогическая помощь детям с ограниченными возможностями здоровья в XXI веке). Москва: Ин-т коррекц. педагогики, 2007. 145 с.
20. Малофеев Н. Н. Похвальное слово инклюзии URL : http://almanah.ikprao.ru/ak_tualnyj-nomer/almanah-15-28/pohvalnoe-slovo-inkluzii?action=rsrtme&all_parts=1&catid=28.
21. Манусова Л. Погляд на підготовку вчителя до роботи з дітьми з особливими потребами. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство*: науково-методичний збірник. К.: Контекст, 2000. С. 195–196
22. Миронова С. Завальнюк О. Ставлення студентів і педагогів до проблем інклюзивної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку. *Дефектологія*. 2011. № 1. С. 8 – 11.
23. Назарова Н. М., Моргачева Е. Н., Фуряева Т. В. Сравнительная специальная педагогика: учебное пособие для студентов учреждений высшего профессионального образования. 2-е изд., стер. Москва: Академия, 2012. 336 с.
24. Никитина М. И. Проблема интеграции детей с особенностями развития. *Инновационные процессы в образовании. Интеграция*

- российского и западноевропейского опыта: сборник статей: в 2 частях. Санкт-Петербург, 1997. Ч. 2. С. 147–150.
25. Основы коррекционной педагогики: учебно-методическое пособие / за ред. Д. В. Зайцев. Саратов: Изд-во Саратов. гос. ун-та им. Н. Г. Чернышевского, 1999. 110 с.
26. Реан А. Психология изучения личности: учеб. пособие. СПб., Изд-во Михайлова В. А., 1999. 288 с.
27. Русаков Ю. Т. Развивающая образовательная среда колледжа как фактор формирования готовности студентов к профессиональной деятельности: автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Магнитогорск, 2006. 191 с.
28. Савчук З. С. Психологічні особливості розвитку духовної культури педагогічних працівників в інклюзивному середовищі. *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії*: збірник тез доповідей / редкол.: В. В. Засенко та ін. Вінниця : ТОВ Планер, 2016. С. 303 – 305.
29. Савчук Л. Компетентісний підхід у підвищенні кваліфікації педагогів до запровадження інклюзивної моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Нова педагогічна думка*. 2010. № 1. С. 98–101.
30. Семаго Н. Я. Инклюзивный детский сад: деятельность специалистов / под науч. ред. М. М. Семаго. Москва: Сфера, 2012. 128 с.
31. Уфимцева Л. П. Беляева О. Л. Организационно-педагогические условия интегрированного обучения детей с нарушениями слуха в общеобразовательной школе. *Коррекционная педагогика: теория и практика*. 2010. № 5. С. 11–16.
32. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 250 с.

33. Федотова Е. П. Инклюзивное образование – новый код социального равенства. *Качество современного образования: опыт, тенденции развития*: материалы межрегиональной научно-практической конференции с международным участием., Саратов. обл. ин-т развития образования. Саратов, 2016. С. 55–63.
34. Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання : тематичний збірник праць / упоряд. А. А. Волосюк, та ін.; за заг. редакцією А. О. Лавренчука. Рівне : РОШПО, 2014. 343 с.
35. Хитрюк В. В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2015. 390 с.
36. Шевелева Д. Е. Инклюзивное образование как фактор педагогической реабилитации. *Инклюзивное образование: методология, практика, технология*: материалы междунар. научно-практ. Конф., 20–22 июня 2011 г. / под ред. С. В. Алехиной. Москва: Изд-во МГППУ, 2011. 244 с
37. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навчальний посібник. К: ВД «Професіонал», 2005. 656 с.
38. Шипилова Е. В. Формирование готовности студентов-психологов к профессиональной психологической деятельности: автореф.дис. ... канд. психолог. наук : 19.00.07. Москва, 2007. 16 с.
39. Шматко Н. Д. Совместное воспитание и обучение детей с ограниченными возможностями здоровья и нормально развивающихся дошкольников. *Воспитание и обучение детей с нарушениями развития*. 2010. № 5. С. 12–19.
40. Rabi, N. M., Ghazali, N. H. S. M., Rohaizad, N. A. A., & Zulkefli, M. Y. (2018). Readiness of Pre Service Teacher to teach Student with Special Needs through Inclusive Education Course. *International Journal of*

Academic Research in Progressive Education and Development, 7(4), 200–210.

41. Sharma, U. (2011). Changing heart, head, and hands of teachers to teach in inclusive classrooms: Why and how? *Bangladesh Education Journal*, 10(2), 7-18.
42. Sharma, U., Forlin, C., Deppeler, J., & Guang-xue, Y. (2012). Reforming teacher education for inclusion in developing countries in the Asia Pacific Region, *Asian Journal of Inclusive Education*, 3-16.
43. Sharma, U., Simi, J., & Forlin, C. (2015). Preparedness of Pre-service Teachers for Inclusive Education in the Solomon Islands. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(5).

ДОДАТКИ

Додаток А

1. Методика «Візитка»

Мета. Вчити учасників підкреслювати свою індивідуальність через розповідь про себе.

Інструкція. Ведучий пропонує кожному використовувати власні творчі можливості і намалювати свою візитну картку так, щоб оточуючі дізналися про Вас те, що Ви хочете про себе розповісти: ім'я, характер, головне вміння, ставлення до людей.

Коментар. Час для втілення задуму обмежена десятьма хвилинами. Учасники сідають у велике коло і по черзі представляють свої «візитки», в яких підкреслюють особистісні особливості (звички, якості особистості, вміння, прихильності і т.д.). Час вистави «візитки» - 1 хвилина. Ведучий відзначає найбільш яскраві індивідуальні особливості кожного для їх кращого запам'ятовування.

2. Методика «Чарівне психологічне дзеркало»

Мета. Розвивати здатність до самоаналізу, вчити оцінювати свої особисті якості.

Інструкція. Наведені в таблиці якості можна віднести до себе, відобразити ставлення до цих якостей в одній з трьох граф.

Якості	Мене це тішить	Мені це байдуже	Мені це неприємно
1. Я щасливий. 2. У мене нічого не виходить. 3. У мене все виходить. 4. Я тугодум. 5. Я незграбний. 6. Я зануда.			

7. Я невдаха.			
8. Я сумлінну.			
9. Я обманщик.			
10. Я фантазер.			
11. Я оптиміст.			
12. Я надійна людина.			
13. Я дратівливий.			
14. Я розумний.			
15. Я слабовільний.			
16. Я необачний.			

Коментар. Учасники виконують вправу особисто для себе. При наявності довірчих відносин в групі, бажаючі можуть зачитати свої варіанти.

3. Методика «Чи задоволений я собою?»

Мета. Допомогти хлопцям розібратися в сильних і слабких сторонах своєї особистості; вчити поважати і приймати себе.

Інструкція. Хлопцям пропонується розділити лист на дві частини. Одну частину озаглавити «Не задоволений собою», іншу - «Приймаю себе». У графі «Не задоволений собою» слід відверто написати про те, що викликає невдоволення саме сьогодні, зараз. На цю роботу виділити 5-6 хвилин. У графі «Приймаю себе» відзначити, що радує в собі саме сьогодні, що приймають в тебе оточують тебе люди, що привертає їх в тобі. На роботу відводиться 5-6 хвилин.

Коментар. Після закінчення роботи бажаючі можуть публічно прокоментувати свої записи.

4. Методика «Коло доброчесності»

Мета. Допомогти учасникам в самопізнанні, самоприйнятті; допомогти визначити, на які зусилля у творенні добра вони здатні.

Інструкція. Окресліть коло власної чесноти, замінивши крапки відповідними Вашим можливостям або діям словами:

пробачити

поступитися.....

поділитися.....

пожертвувати.....

допомогти.....

замінити.....

сказати.....

втішити.....

Коментар. Слова записані на дошці. Якщо учасники будуть зазнавати труднощів, можна до слів поставити питання – що? чим? як? для кого? про що? і т.д. Ведучий в кінці вправи може попросити дописати в цей стовпчик фразу Л. М. Толстого як завдання самому собі: «Доброчесність починається тільки тоді, коли починається зусилля».

5. Методика «Карусель справ»

Мета: Сприяти визначенню своїх сильних і слабких сторін, підвищення самооцінки.

Інструкція: Напишіть за три – п'ять хвилин десять справ, які вдаються Вам особливо успішно. Потім за принципом «каруселі» листки з перерахованими справами передаються по колу, поки до кожного учаснику не повернеться його листок.

Коментар: У ході гри кожному учаснику пропонується записати в своєму зошиті ті справи з листків інших людей, які вони можуть віднести і до себе, але з якихось причин не включили дані справи в свій перелік. Уже можна підбити підсумки: наскільки у кожного розширився перелік порівняно з початком гри.

6. Методика «Контраргументи»

Мета. Створення умов для саморозкриття; вміння вести полеміку і контраргументації.

Інструкція. Кожен член групи повинен розповісти іншим учасникам про свої слабкі сторони - про те, що він не приймає в себе. Це можуть

бути риси характеру, звички, що заважають у житті, які хотілося б змінити.

Коментар. Решта учасників уважно слухають і після закінчення виступу обговорюють сказане, намагаючись привести контраргументи, тобто те, що можна протиставити зазначеним недоліків або навіть показуючи, що наші слабкості в одних випадках, стають нашою силою в інших. На вправу відводиться 40-50 хвилин.

7. Методика «Хвастощі»

Мета. Створення умов і формування навичок саморозкриття; вдосконалення навичок групового виступу.

Інструкція. Учасники сідають у велике коло і отримують завдання (час для підготовки 2-3 хвилини): "Кожен повинен похвалитися перед групою якихось своєю якістю, умінням, здатністю, розповісти про свої сильні сторони – про те, що він любить і цінує в собі".

Коментар. На виступ кожному відводиться 1 хвилина. Після закінчення всіх виступів група обговорює відчуття, що виникли в процесі виконання вправи.

8. Методика «Реєстр цінностей»

Мета. Допомогти учасникам в осмисленні власних цінностей і їх ранжування за значимістю для суб'єкта.

Інструкція. Кожен протягом трьох хвилин становить свій таємний список цінностей, які мають для нього особливе значення і визначають його ставлення до життя.

Коментар. Рекомендується кілька разів повертатися до складеного реєстру протягом даного заняття, а також - в продовження всього тренінгу з метою внесення (або невнесення) в нього доповнень і змін.

9. Методика «Поле цінностей групи»

Мета. Актуалізувати проблему особистих цінностей кожного і визначити спільні цінності групи.

Інструкція. Кожному треба написати на листочку слово «цінність» по буквах вертикально і витлумачити його за допомогою слів або словосполучень, які роз'яснюють його значення і починаються з тієї букви, з якої починається кожен рядок по горизонталі.

Коментар. Можливо, що не у всіх буде заповнена кожен рядок. В цьому випадку можна порадитися з іншими. Потім в групі всі визначення зачитуються і складається одне загальне визначення, що враховує думки і пропозиції працюють в групі. Можливий варіант запису визначень всіх учасників на дошці як на «поле» цінностей групи.

10. Методика «Золота рибка»

Мета. Сприяти усвідомленню цілей свого життя, розвитку здатності структурувати свої цілі.

Інструкція. Напишіть п'ять своїх найзаповітніших бажань На виконання завдання дається 3 хвилини. Уявіть собі, що до нас припливла Золота рибка і сказала, що може виконати тільки чотири бажання. Закреслюйте одне бажання з ваших списків. Ведучий говорить, що йому тільки що передали по пейджера, що у рибки проблеми, і вона може виконати тільки три бажання. Закреслюйте ще одне бажання з ваших списків. Ведучий повідомляє про чергові проблеми Золотої рибки, і відповідно учасники закреслюють все бажання-мети до того, поки не залишиться одна, най-най ...

Коментар. Вправу можна провести і як просте ранжування бажань за ступенем їх значимості для учасників.

11. Методика «Мої потреби і навколишній світ»

Мета. Сприяти вивченню і формуванню в учасників екологічно виправданих потреб.

Інструкція. Уяви, що у тебе нічого і нікого немає. Раптом ти зустрічаєш чарівника, який говорить: «Проси все, що хочеш, для мене нічого неможливого немає!» Що ти в такому випадку попросиш у цього чарівника?

Коментар. Свої побажання протягом 2 - 3 хвилин учасники записують в зошитах. Педагог попереджає, що він ці записи дивитися не буде, якщо тільки цього не захоче сам учасник. Далі йде розповідь ведучого про потреби і їх рівнях. Учасники тренінгу співвідносять свої відповіді (побажання) з одержуваної інформацією.

12. Методика «Що було головним у житті»

Мета. Сприяти осмисленню учасниками головних цінностей життя.

Інструкція. Розбийтеся на пари. По черзі візьміть один у одного інтерв'ю на тему: «Що було головним у житті?». При цьому потрібно уявити, що той, кого беруть інтерв'ю, - людина дуже похилого віку, але не дивлячись на це він має абсолютно нормальне мислення. Репортер хоче вивчити життєві досягнення і звершення цієї людини.

Коментар. Завдання виконується в парах. Репортери повинні робити записи, щоб потім розповісти групі про своє інтерв'ю.

13. Методика «Ноутбук»

Мета. Розвиток рефлексивних здібностей учасників тренінгу.

Інструкція. Ведення ноутбука має бути виключно звичною справою. Для цього його необхідно заповнювати щодня, перед сном. Ноутбук може містити такі пункти: відповідь на питання: «Що я зробив сьогодні для досягнення своєї мети?»; відповідь на питання: «Що я зроблю завтра для досягнення своєї мети?»

Коментар. У ноутбуці можна прописувати аффермації. Аффермація - це позитивне твердження (наприклад, я спокійний, сильний, упевнений і ін.). Всього можна прописувати щодня 7-9 аффермацій, що стосуються не тільки конкретної проблеми, але якостей, які описують портрет ідеальної особистості. Важливо прописувати аффермації домінує рукою (правша пише лівою, лівша відповідно - правою). Таким чином, програмується довгострокова пам'ять. Всі повторювані аффермації опускаються на рівень несвідомої реалізації. Людина немов

ототожнюється з образом, який створює, і підкріплює його вдумливим прописування.

14. Методика «Чарівна подушка»

Мета. Створення атмосфери прийняття та розуміння; розвиток емпатії, вміння безоціночно ставитися один до одного.

Інструкція. Сьогодні у нас є чарівна подушка. Я її покладу в центр кола. Кожен по черзі може на неї сісти і розповісти нам про якомусь своєму бажанні. Можливо, воно буде пов'язано з кимось із учасників, можливо, зі університетом, можливо, зі мною. Але це може бути і зовсім інше бажання. Наприклад, щоб Ви знайшли хорошого друга, щоб у Вас була собака ... Той, хто сидить на подушці, буде завжди починати свою розповідь словами: Я хочу ... ‖ Всі інші будуть уважно його слухати.

Коментар. Вправа дає можливість учасникам висловити свої бажання і при цьому відчутти, що інші учасники групи уважно ці бажання вислуховують і приймають всерйоз. Для цієї вправи потрібна невелика подушка. Обговорення може проходити з наступних питань: «Слухали тебе інші учасники? Поки ти слухав інших, чи не з'явилися у тебе важливіші бажання? Коли ти набрався сміливості, щоб розповісти про своє бажання, що ти відчував?»

15. Методика «Дотягнися до зірок»

Мета. Вправа дає учасникам можливість набратися оптимізму, зміцнити свою впевненість в тому, що вони здатні досягати мети.

Інструкція. Встаньте і закрийте очі. Зробіть три глибокі вдихи і видихи ... Уявіть собі, що над Вами нічне небо, всіяне зорями. Подивіться на якусь особливо яскраву зірку, яка зв'язується у Вас з мрією, бажанням або метою ... Тепер відкрийте очі і простягніть руки до неба, щоб дотягнутися до своєї зірки. Намагайтеся з усіх сил! І Ви обов'язково зможете дістати свою зірку. Зніміть її з неба і дбайливо покладіть перед собою ... Тепер виберіть у себе над головою іншу зірочку, яка нагадує

про іншу мрію ... Потягніться обома руками якомога вище і зірвіть цю зірку. Покладіть її поряд з першою.

Коментар. Можна дати можливість учасникам зірвати кілька зірок. Обговорення може стосуватися значень декількох зірок.

16. Методика «Рецепт щастя»

Мета. Сприяти осмисленню учасниками головних цінностей життя, формування уявлень про життя щасливою, повноцінною.

Інструкція. Уявіть, що щастя видають людям по рецепту. Який би рецепт щастя Ви їм написали. Складіть такий рецепт, вказавши основні компоненти щастя (у вигляді якостей, вчинків, навичок і ін.).

Коментар. Дана вправа може виконуватися і в підгрупах. Потім рецепти щастя можуть бути, за бажанням учасників, зачитані і обговорені в загальному колі. Ведучий в кінці вправи зачитує в подарунок всім учасникам тренінгу ще один рецепт щастя (Ірина Беляєва, газета «Первое сентября» від 2 листопада 1999 роки): «Візьміть чашу терпіння, влийте в неї повне серце любові, додайте дві жмені щедрості, посипте добротою, хлюпніть трохи гумору і додайте якомога більше віри. Все це добре перемішайте. Намажте на шматок відпущеної Вам життя і пропонуйте кожному, кого зустрінете на своєму шляху ».

17. Методика «Спостерігач»

Мета. Сприяти розвитку емпатії; вчити розуміння, читання стану іншої людини по ледве відчутним ознаками, знакам його прояви.

Інструкція. Учасники тренінгу розбиваються на пари. Дивляться один на одного протягом 30 секунд, потім бажуючі описують стан душі «сусіда по колу» по його сьогоднішнім проявам. Сусід підтверджує або спростовує його висновки.

Коментар. Важливо порівняти, що виходить в учасників частіше: промашка або відповідність.

18. Методика «Я сам»

Мета. Сприяти формуванню вміння відстояти свою думку, позицію, своє рішення.

Інструкція. Ведучий пропонує розбитися на дві групи. Одна група повинна запропонувати цікаві ситуації, що вимагають прийняття рішень, і дати свій варіант поведінки в кожній ситуації. Кожному учаснику другої групи пропонується ситуація, де йому необхідно погодитися з прийнятим рішенням або дати своє. Наприклад:

- Ти сів дивитися цікавий фільм, а друзі кличуть на вулицю. Ти давно хотів подивитися цей фільм, і тобі зовсім не хочеться йти на подвір'я. Запропоноване рішення: йти з хлопцями. Твоє рішення ?;
- На вулиці ви з друзями шуміли, співали і вам перехожий зробив зауваження. Хлопці запропонували тобі відповісти йому за всіх. Твоє рішення?

Коментар. Протягом вправи групи міняються ролями. В кінці вправи всім пропонується відповісти на питання: «Чому я погодився або наполягав на своєму вирішенні?»

19. Методика «Мить подяки»

Мета: Усвідомлення і формування власної ієрархії цінностей.

Інструкція: Складіть список подяк (Богу, людям і т.д.) «Дякую за те, що сьогодні, вчора, тиждень тому, місяць, рік ... Дякую людям, які ...»

Коментар: За бажанням учасники тренінгу можуть зачитати свої списки перед усією групою.

20. Методика «Соціальні ролі»

Мета: Формування вміння ідентифікувати свої соціальні ролі. Самосвідомість.

Інструкція: Напишіть на листочку ролі, які ви граєте в житті (учень, друг, син і ін.). Ранжируйте їх за ступенем значущості. Напишіть на листочку ролі, які ви хотіли б грати. Ранжируйте їх. Дайте відповідь на

питання: «Які труднощі виникають при програнні цих ролей? Що заважає їх реалізувати? Чи є ролі, які суперечать одне одному? ».

Коментар: Ведучий на вухо інформує кожного, до якої групи той відноситься (тусовщик, рокер, закоханий, романтик). Учасники групи мовчки ходять по аудиторії і з'єднуються з тими, хто, як їм здається, теж відноситься до їх групи. Таким чином, всі учасники повинні об'єднатися в чотири групи. Після чого ці групи об'єднуються в такий спосіб: тусовщики і рокери в одну групу, закохані і романтики в іншу. Обидві групи сідають навпроти один одного. Проводиться дискусія «Чий образ життя краще». Якщо хтось відчує себе переконаним він може пересісти на іншу сторону. В результаті дискусії учасники можуть знайти дуже багато спільного в способі життя одних і інших.

21. Методика «Кіно»

Мета. Сприяти осмисленню власного образу майбутнього, цінностей життя.

Інструкція. Уявіть, що про Вас, коли Вам стало 30 років, зняли фільм. І зараз якимось дивом Вам вдалося його подивитися. Розкажіть, як Ви - головний герой фільму - виглядаєте, чим займаєтеся і т.п. Намалюйте кадри з фільму.

Коментар. Обговорення може бути організовано в колі по запропонованим ведучим зразковим питань: «Чи задоволені Ви цим фільмом? Що Вам там сподобалось найбільше? Є там щось, що Вам не сподобалося? Якщо Ви не зовсім задоволені, то що б Ви хотіли змінити в своєму образі майбутнього? Що Вам потрібно для цього зробити? »

22. Методика «Хочу - можу - буду»

Мета: пошук внутрішніх ресурсів, розвиток емпатії, робота з установкою на готовність діяти.

Інструкція: Всім необхідно розбитися на пари. Подумати, що хотілося б кожному зробити або в чому досягти успіху. Потім в кожній парі по

черзі учасники говорять один одному по три фрази (всього дев'ять фраз), що починаються зі слів «я хочу», «я можу», «я буду».

Коментар: У кінці вправи ведучий запитує про те, як змінювалися настрої, відчуття, емоції в процесі виконання даної вправи і рекомендує учасникам проводити цю вправу самостійно для «себе коханого».

23. Методика «Перебільшення або повна зміна поведінки» (рольова гра)

Мета. Формування навичок модифікації і корекції поведінки на основі аналізу розігруються ролей і групового розбору поведінки.

Інструкція. Членам групи дається можливість програти свої внутрішньоособистісні конфлікти. Розігрування ролей використовується для розширення усвідомлення поведінки і можливості його зміни. Учасник сам обирає небажану особисту поведінку; варіант: група допомагає учаснику вибрати поведінку, яка ним не усвідомлюється.

Коментар. Якщо член групи не усвідомлює цієї поведінки, він повинен перебільшити її. Наприклад, боязкий член групи повинен говорити гучним авторитарним тоном, постійно вихваляючись. Якщо ж учасник усвідомлює поведінку і вважає її небажаною, він повинен повністю змінити її. На розігрування ролей кожному дається 5-7 хвилин. Потім всі учасники діляться своїми спостереженнями та відчуттями.

24. Методика «Загальну увагу

Мета. Розвиток вміння поєднати вербальні та невербальні засоби спілкування, формування навичок акцентування уваги оточуючих за рахунок різних засобів спілкування.

Інструкція. Всім учасникам гри пропонується виконати одну і ту ж просту задачу: будь-якими засобами, не вдаючись до фізичних дій, потрібно привернути увагу оточуючих.

Коментар. Завдання ускладнюється тим, що одночасно його виконують всі учасники, обговорюються підсумки: кому вдалося повернути до себе увагу інших і за рахунок чого. На вправу відводиться 15 хвилин.

25. Методика «Скуті одним ланцюгом»

Мета. Розуміння специфіки роботи в команді та формування навички роботи в ній.

Інструкція. Вся група встає в шеренгу плечем до плеча і щиколотка до щиколотки. Завдання - пройти відстань у 6 метрів, не розриваючи контакту у щиколотки ні на одну мить.

Коментар. Учасники стоять перед непростим колективною завданням, тому ведучий повинен надати їм достатньо часу для вирішення цієї проблеми. Якщо і через 15 хвилин у групі нічого не виходить, то має сенс ввести обмеження за часом, надавши дві останні спроби. В кінці вправи колективно підводиться підсумок - і тут дуже часто в учасників виникає розуміння специфіки роботи в команді.

26. Методика «Корабельна аварія»

Мета: Пошук внутрішніх і зовнішніх ресурсів; розвиток емпатії; формування якостей взаємодопомоги і навичок роботи в команді.

Інструкція: Всі учасники об'єднуються в дві команди. Ставиться кілька стільців для однієї і для іншої команди в залежності від кількості учасників. Наприклад, якщо в одній команді вісім чоловік, можна поставити чотири стільці так, щоб вся команда вмістилася на цих поруч стоять стільцях. Ряд стільців ставлять біля стіни для однієї команди, ряд - для іншої команди, навпаки. Після того, як команди розмістяться на стільцях, ведучий описує страшну історію, як корабель потрапив в шторм і його розбило об рифи. Щоб врятуватися, необхідно, переміщаючи один стілець вперед, всією командою перебраться до протилежної стінки, нікого не впустивши.

Коментар: Вправа сприяє згуртуванню групи, демонструє якості взаємодопомоги. Мета не в тому, щоб прийти до протилежної стінки

першим, а в тому, щоб в бурхливому океані не забувати надавати допомогу один одному. Під час обговорення на цьому слід наголосити, але на початку справи не варто про це говорити. Учасники групи самі повинні зробити висновки.

27. Методика «Еміграція»

Мета. Сприяти відкриттю в собі сильних сторін, тобто таких якостей, навичок, умінь, які людина приймає і цінує, які дають відчуття внутрішньої стійкості й довіри до самого себе.

Інструкція. Ведучий робить невеликий вступ: «Припустимо, що вам з яких-небудь причин необхідно переїхати в іншу країну. Подумайте і письмово дайте відповідь на наступні питання:

1. Скільки людей і хто конкретно пошкодує про це? Чому? Що пов'язує вас з цими людьми?
2. Кого, може бути, обрадує ваш переїзд в іншу країну? Чому? У чому причина такого ставлення до вас? Чи намагалися ви що-небудь змінити в ваших відносинах з цими людьми, а може бути, в собі?

Складіть два переліки імен.

Коментар. Після закінчення роботи можна запропонувати бажаючим публічно прокоментувати свої записи.

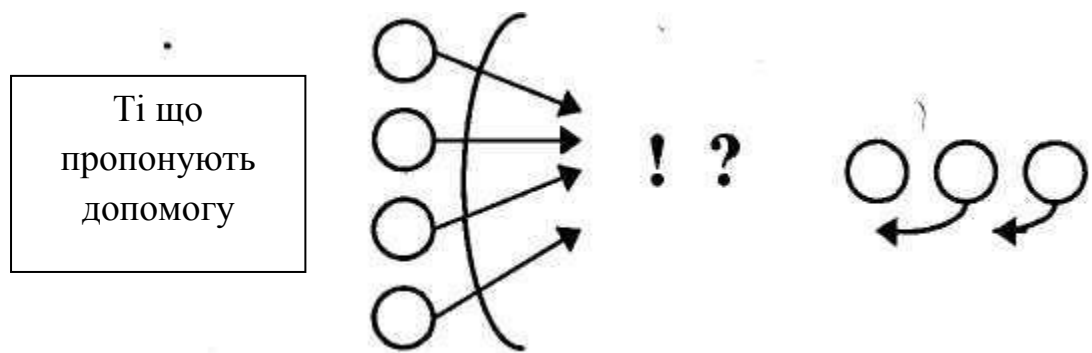
28. Групова справа «Пропоную - обираю»

Групове справу під назвою «Пропоную – обираю» («Запропонуй допомогу») вчить в ігровій формі вмінню чути іншу людину і сприймати в єдиному ансамблі його слова, голос, інтонацію, міміку, жести і дію як вираз особистісного «Я», який входить з іншою людиною в контакт.

У період підвищеного інтересу до ринку і фінансової вартості життя, коли поняття «пропоную» наповнилося вузькоматеріальним змістом, а слово «вибір» придбало обмежено «базарне» значення, необхідно ввести в сферу уваги людей духовний вибір як поведінковий акт і акт поведінки як духовне взаємодія .

Початковий варіант гри «Пропоную допомогу» полягав у наступному: один з гравців повідомляє про особисту життєву справу, що стоїть перед ним, а інші по черзі пропонують йому свою допомогу. Треба обрати один з варіантів пропонованої допомоги, підійти, простягнувши руку, і вимовити: «Я обираю твою допомогу!».

По мірі розширення практики гри вона модифікується, набуває ігровий азарт і мобільний характер: ті, чию допомогу обирають, складають групу для так званої «супергри», коли відтворюється зміст, але «суб'єктом проблеми» виступає будь-яка людина з глядачів, а потім в третьому, завершальному турі гри – ц «супер-супергри» – претенденти на звання «вміє запропонувати допомогу» ставляться в ситуацію реальної проблеми «тут і зараз» і пропозиції допомоги, і її реалізація повинні відбутися відразу, на очах глядачів. Намалюємо мізансцену гри:

Групи «пропонують допомогу» змінюють один одного. «Суб'єкти проблеми» пересідають на стілець попереду, щоб, опинившись на першому стільці, повідомити про своє важке проблеми. Для вперше грають в цю гру рекомендується заготовити на картках уявні проблеми, наприклад: «У мене пропала собака ...», «Я не вмію плавати ...», «Я посварилася з батьками ...», «Я втратив бібліотечну книгу ...».

Надалі потреба в таких картках відпадає. «Суб'єкти проблеми» самостійно формулюють проблему, реальну для даної особистості або придуману. Привабливою стороною гри виступає відсутність особи, що стоїть над грою і видає «зверху» свої суддівські оцінки. Тут оціночні судження виробляють грають в момент вибору допомоги. Щоб такий

вибір зробити, гравцям необхідно бути гранично уважними, і, щоб зрозуміти вибір і його оцінити, глядачі теж поставлені в положення максимальної уваги. Всі присутні програють подумки індивідуальний вибір, таким чином вправляючись в уміннях «слухаючи – чути», «дивлячись – бачити», «спілкуючись – сприймати».

Дуже важливо зберегти певний темпоритм гри. Про це повинен подбати ведучий. Ретельно слід продумувати «проблеми» особливо для третього туру, коли гравцям, які потрапили в «супер-супергру», пропонується можливість надати людині тут і зараз негайну допомогу. На закінчення радимо підкреслювати, що той, хто вміє пропонувати допомогу, не завжди вміє її надавати, що, зрозуміло, в стосунках людей надавати допомогу важливо, але, тим не менш, пропонувати її теж треба вміти. Існує безліч варіацій гри «Пропоную – обираю»: крім «допомоги» дають пораду щодо «поведінки» («Я потрапив в ситуацію ...»), пропонують рід занять («У мене раптом з'явився вільний час ...»), придумують подарунок («Я хочу подарувати на свято ...») і т.д.

29. Методика «Хто я?»

Мета. Сприяти формуванню навичок самопізнання і вміння оцінювати свої якості.

Інструкція. Кожен учасник складає листочок «в гармошку» з п'яти частин-смужок. Ведучий просить учасників за 30-40 сек. написати на першій смужці десять своїх основних якостей. Потім ведучий просить кожного учасника закрити першу смужку і написати за 30-40 сек. на другий смужці десять якостей, які бачать в ньому друзі, доброзичливці. Далі учасники, перегнувши смужку, пишуть на третій смужці 10 своїх якостей, які в них, як їм самим здається, бачать їх недоброзичливці. Час виконання кожного завдання незмінно. Потім ведучий просить сусідів по колу помінятися листочками і написати один одному по 10 основних, на їх погляд, якостей сусіда. П'яту смужку учасники заповнюють після тренінгу (в цей же день) в якості «домашнього завдання», яке полягає в

пошуках тієї людини, чия думку буде цінною для учасника і до якого він звернеться з проханням написати на п'ятій смужці його (учасника) 10 основних якостей особистості ...

Коментар. Розгорнути всю «гармошку» і подумати над еє вмістом можна тільки після заповнення всіх п'яти еє смужок.

30. Методика «Віяло»

Мета. Допомогти учасникам тренінгу знайти можливі способи добродчинних контактів з іншими людьми.

Інструкція. Розглядається ситуація з життя даної групи або типова в повсякденному житті учасників. Ведучий допомагає учасникам вибудувати діалог, спонукає до позитивних результатів спілкування. Від конкретного завдання педагог призводить хлопців до більш складної, пропонуючи їм вибудувати ланцюжок спілкування по трьом істотним аспектам:

- бажання викликати чийсь інтерес до себе;
- прагнення змінити чись відношення до себе;
- спроба включитися в середу спілкування цікавлять дане конкретну особу людей.

Кожна група виробляє принципи побудови контакту, правила спілкування і приблизну схему діалогу за обраним аспекту.

Коментар. Учасники вибирають один з аспектів, об'єднуючись у відповідні групи. Способи, названі учасниками, закладаються в «віяло», що лежить на столі (способи записуються на листках віяла). Потім «віяло» обговорюється: учасник витягає листок «віяла» і обігрує закладений в ньому спосіб поведінки з «сусідом по колу».

31. Методика «Ухвалення рішення»

Мета. Розвиток вміння планувати позитивний образ свого майбутнього; формування навички прийняття рішень.

Інструкція. Сформулюйте проблему, яка Вас хвилює. На першому кроці – «Постановка мети» – необхідно переформулювати проблему в ціль.

Наприклад, «я дратівливий» – проблема; «Хочу бути спокійним, контролювати себе» – мета; «Я дуже вселяється» – проблема; «Хочу бути критичним, мати свою точку зору» – мета. На другому кроці – «Баланс рішення» – необхідно обміркувати ту частину поведінки, яку Ви збираєтеся змінити (проблемна поведінка), пам'ятаючи про те, що кожна людина вільна у своєму виборі і несе відповідальність за свої прийняті рішення. Для цього заповніть баланс рішення, виділивши всі «за» і «проти» вашого нинішнього поведінки для вас.

ЗА (причини для продовження нинішнього способу життя)	ПРОТИ (причини для зміни нинішнього способу життя)

Коментар. Ця вправа дає можливість виробити навик в роботі по досягненню особистих або групових цілей, подолання особистих психологічних труднощів, проблем за допомогою позитивного мислення.

32. Методика «Надії на світ»

Мета: Усвідомлення і формування власної ієрархії цінностей, формування загальнолюдських цінностей.

Інструкція: Розбийтеся на групи по 4 людини. Обговоріть в малих групах питання: «Яким ви хотіли б бачити світ?». Кожна людина ділиться в групі своїми уявленнями про бажані відносинах між людьми, країнами, народами.

Коментар: У кінці вправи від кожної групи виступає перед усіма спікер.

33. Методика «А наостанок я скажу ...»

Мета. Розвиток рефлексивної позиції учасників; допомога в вибудовуванні перспективних ліній особистісного зростання.

Інструкція. Навчаються пропонується відкрити щоденник (блокнот) на «чистому аркуші» і внести туди інформацію, яка розділена на п'ять позицій:

1. Отримані знання, вміння і навички. Сюди включаються і знання про себе, своїх друзів, будь-які значущі для власника щоденника вміння і навички.
 2. Здібності і якості, які вдалося розвинути за час тренінгу. Для заповнення цього розділу хлопцям пропонується порадитися один з одним.
 3. Досвід успішної діяльності, особистісні досягнення. Вказуються досягнення і просто участь в різних заходах. Тут також вказуються теми досліджень і проектів, в яких вони брали участь.
 4. Особливі інтереси і захоплення. Називається все, що хоче про себе сказати власник картки додатково.
 5. Подальші наміри і плани. Пропонується записати, чим би учасник хотів займатися далі, в яких областях збирається продовжити освіту, з якими професіями хоче познайомитися, а про якісь дізнатися детальніше; які має задуми і творчі устремління.
- Коментар.** Учаснику пропонується і після закінчення тренінгових занять вносити нову інформацію про себе так часто, як він це захоче зробити.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, _____, Рефатов Рід Зіевич _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

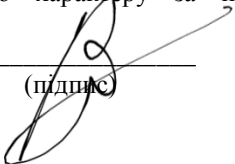
– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть

бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

19.10.2021

(дата)

(підпис)

Рід Рефатов

(ім'я, прізвище)